

90/7

Stockholms-Tidningen

söker komma ifrån vårt beto-
nande av att Sverige inte som
de flesta andra stater kan på-
räkna hjälp i händelse av an-
grepp med följande påstående:

Om Sverige dras in i ett krig
upphör självfallet vår alliansfrihet.
Vi blir "lika försäkrade om hjälp"
som någon annan och vi tar i den
uppehållande striden: avvaktan på
hjälpen inte större risker än någon
annan atomvapenfri stat.

Enligt denna uppfattning skul-
le det alltså vara betydelselöst
om en stat genom att tillhöra
Atlantpakten är utlovad hjälp
vid angrepp eller står utanför
allianserna; den förpliktelse till
bistånd som Atlantpakten med-
för, liksom den förberedelse av
biståndet som följer med pak-
ten, är utan någon som helst
vikt. Riktigheten av våra an-
märkningar bestyrks av att tid-
ningen tvingas till sådana
orimligheter för att värja sig.

Ö
tro
mä
ät,
sac
sti
rir
för
hä
lys
ge

FRANSK

Pilgrimer defilerar

Från DN:s Tysklandskorrespondent
DANN cändag.

I ETT NYLIGEN publicerat brev
av den 13 februari 1884 diskute-
rade Henry James den krets av
Frankrikes mest berömda förfat-
tare med vilken han under de
långa Parisvistelserna kom i nära
beröring. De liknar mera galär-
slavar än lyckliga producenter,
skrev han, i sina försök att finna
nya subtiliteter i stil, ämne och
arrangemang; "ansträngningen att
säga något fulländat på ett språk
med vilket allting blivit sagt och
sagt om igen tycks trötta ut dem".

James antyder med dessa ord
en sak som synes vara karaktä-
ristisk för fransk litteratur. Hos
nästan alla/de stora författarna
framträder en bildning, en kän-
nedom om föregångarna och ofta
om medtävlarna som måste för-
enas med medveten ansträngning
att forma originella ting, att över-
träffa eller åtminstone komplette-
ra och fullända. Men denna in-
tima kunskap om den litterära
traditionen har inte försvagat ska-
parkraften. För några år sedan
förklarade en ung kritiker, Pierre
de Boisdeffre, i sitt stora arbete
"Métamorphose de la littérature"
att 1900-talets produktion företer
så mycket betydande att man med
skäl kan tala om "en andra re-
nässans, en ny klassisk tidsålder".
Det intrycket förstärks vid läs-
ningen av Pierre-Henri Simons
ypperliga, till litteraturens idéhis-
toria koncentrerade bok *Histoire
de la littérature française au
XX:e siècle* (Armand Colin, 1160
franc). Den som under större de-
len av den behandlade tiden nöd-
torftigt följt med de främsta för-
fattarna frapperas vid denna re-



Pierre-Henri Simon, fransk författare och litteraturhistoriker, vars
nyutkomna arbete "Histoire de la littérature française au XX:e siècle"
Herbert Tingsten här recenseerar.

petition av den storartade och,
synes det, ständigt växande vi-
taliteten i denna väldiga produk-
tion. Under detta århundrades
första hälft har, beräknar Simon,
20 000—25 000 franska romaner
publicerats. Några tiotal förfat-
tare och några hundra romaner
framstår som oundgängliga ge-
nom sin självständighet, sin fan-
tasi och sin precision; de ompän-
ner alla områden, berättelse och
analys, realistiska skildringar och
väldsamt romantik, nihilism, reli-
giös passion och profan metafysik.
Då Camus häromåret fick Nobel-
priset betonades att flera sådana
pris gått till Frankrike än till nå-
got annat land. Man frågar sig
om inte Frankrike, såvida prisets
utdelare stått främmande för var-
je tanke på jämn fördelning mel-
lan kulturländerna, inte skulle ha
fått hälften i stället för sjättedelen
av dessa utmärkelser.

Det
och
särsk
angl
hum
utan
är l
men
kar
tigt
stär
pelv
ka
ett v
ange
dern
fran
bisa
är l
fine
nar
med
någr
just
dele
Ang
kon
Chr
Soll
som
för
mis
seer
är f
om
mec
rist
nan
och
don
M
me

...sinn, rätlinjighet och logik. Den franska romanfiguren är klar och fast, men också komplicerad, den engelska mera dunkel och mera skiftande; här kan förtvivlan och erotisk besatthet möta i en bild, lekluke, fjollighet och burlesk i en annan. Den förfranskade amerikanen Julien Green antyder denna tankegång då han riktar dessa förebräelser mot fransmännen: "Den första är att de tänker för fort; de är alldeles okunniga om att den kortaste vägen mellan två punkter inte alltid är den raka linjen. Den andra är att de ser allt i dagsljus och blir nästan blinda i skymningen." Särskilt givande är, synes det mig, att från denna utgångspunkt jämföra de båda folkens mest berömda katolska författare under senare tid: fransmännen Bernanos, Claudel och Mauriac, engelsmännen Graham Greene och Evelyn Waugh.

Om det ligger något i dessa generaliseringar, måste de påstådda skillnaderna bero på uppfosturan och därtill hörande idealbildning. Ostridigt är att den franska undervisningen från småskola till universitet vida mer än den engelska, den amerikanska eller den svenska odlar klarhet, precision och ett slags teknisk-logisk fulländning. Resultatet blir en tendens både till lysande perfektion och till tom verbalism. Hos de främsta representanterna för denna kultur blir den intellektuella medvetenheten exceptionellt uppträdd. En karaktär eller ett förlopp söker man klarlägga i alla nyanser, men det suddiga, vaga, skiftande är en nyans som lätt kommer bort i konstruktionen; det halvdunkel i vilket humorn trivs skingras av den hårda och skarpa belysningen.

Simon framhäver starkt — liksom Boisdeffre — att det föregångna halvseklens författare i regel "haft en hög och allvarlig föreställning om sin kallelse", att de känt sig som klerker, skyldiga att förkunna sanningen och leda nationens samvete. Idéerna, filosofiska, moraliska, politiska, har berömt litteraturen i Frankrike mer än i andra länder. Från Anatole France, Bourget, Barrès, Rolland och Péguy till Gide, Mauriac, Sartre och Camus har författarna varit ideologiska ledare; en av dem som ivrigast talade om elfbenstornets helgd, Julien Benda, ägnade sig i praktiken nästan ute-

Det sägs ofta att fransmännen och den franska litteraturen — särskilt om man jämför med den anglosaxiska världen — saknar humor. Att diskutera denna fråga utan att utreda begreppet humor är kanske en smula lättisinnigt, men jag tror att nästan alla svenskar anser att det ligger något riktigt och viktigt i det berörda påståendet. Om vi tänker på exempelvis en grupp tongivande franska och engelska författare under ett visst skede, är det naturligt att ange en av de allmänna skillnaderna emellan på detta sätt; fransmännen är inte skämtsamma, bisarra eller lätt självironiska, de är kvicka och spirituella genom finess och precision, men de saknar just de drag som vi förbinder med ordet humor. Jämför man några av de unga ryktbarheterna just nu, synes mig skillnaden alldeles påfallande; Kingsley Amis, Angus Wilson och Iris Murdoch kontrasterar mot Françoise Sagan, Christiane de Rochefort, Gary, Sollers eller Walder. I romaner som skildrar passioner och tragik för engelsmännen in en rad komiska detaljer och samtidigt överseende och spefulla perspektiv som är fransmännen främmande. Även om vi går till de fransmän som med viss rätt kallas stora humorister, t ex Proust, är det en annan variant av humor, mera bitter och elak än den engelska, som dominerar synen på människorna. Möjligen sammanhänger detta med ett franskt drag av schema-

lutande åt intellektuella strider i omgivningen. Spänningen mellan religion och otro har i alla skiften förblivit fruktbar. Dreyfusprocessen eggade ännu under 1900-talet till principdebatter om nationens krav och den enskildes rätt; inför det första världskriget liksom inför det andra skärptes idestriderna; efterkrigstidens sociala och internationella motsättningar återspeglas i litteraturen. Frankrikes idéhistoria skulle kunna skrivas med romaner som de enda källorna — det gäller knappast något annat land. För varje skede har medvetenheten blivit större, argumenten mera finslipade, förbindelsen mellan det aktuella ställningstagandet och den allmänna åskådningen tydligare.

På några punkter söker Simon fastställa generella sammanhang mellan det litterära och det politiska skeendet. Det är ett svårt kapitel, och man tvivlar på de visserligen försiktigt formulerade slutsatserna. Årtiondet efter det första världskriget förklarar ha varit epokens kulmen, och detta påstås bero på Frankrikes trygga och mäktiga ställning under denna tid. Teckningen av landets ledarskap i världen synes överdriven, och

yttre makt är sannerligen inte alltid förknippad med andlig vitalitet; Frankrike under Napoleon och Tyskland under Vilhelm II brukar åberopas som exempel i motsatt riktning. Det tycks snarare naturligt att vara förvånad över att detta Frankrike, som förlorat en större del av sin ungdom än något annat land, kunde upprätthålla sin litterära rangställning — de ekonomiska och politiska svårigheterna sades ofta vara följer av att den intellektuella eliten fallit på slagfältet.

Duhamel har beskrivit sitt mästerverk, böckerna om Salavin, som "berättelsen om en människa, som, berövad metafysisk förankring, dock inte avstår från moraliska värden och inte går med på att förfalla". Inför de stridbara katolska intellektuella, särskilt under senare tid väl rustade både med mystik och social rättfärdighetskänsla, har det för den inom litteraturen dominerande förnekelsen gällt att finna användbara livsnormer och framför allt en paroll som undflyr eller bestrider tanken på livets meningslöshet (eller riktigare omöjligheten att finna en mening utanför livet). Dessa "intighetens riddare", för att bruka ett ord av Montherlant, visar den franska intelligensens förmåga att formulera bryggor mellan nihilism och illusionism. Vi

måste förverkliga oss själva genom att välja en tro att leva för, säget Barrès; vi måste göra det genom total disponibilitet, genom att följa alla andliga och köttliga lockelser, säger Gide. Sartre ger insikten om det hopplösa i att finna en utväg ett slags höghet genom att göra själva valet av livshållning till en moralisk prestation, Saint-Exupéry och Malraux prisar själva handlingen, Camus får tröst genom att beskriva själva absurditeten i situationen. Kanske har Malraux, på en gång mest skarpsynt och mest romantisk, lyckats bäst i detta konststycke, då han i "Valnötsträden i Altenburg" en gång skriver om den "fanatiska önskan att på jorden efterlämna spår av sig själv", och en annan gång om "det största mysteriet, att vi i detta vårt fångelse kan ur oss själva få fram bilder så mäktiga att de förmår dementera hela vår intighet".

Dessa metoder att förgylla negativismen utan att hoppa över i ren metafysik — med en viss överlägsen välvilja beskrivna av katoliken Simon — är kanske också följer av det franska systemet för uppfosturan och undervisning. Allt måste preciseras — men om man lyckas med det, är den preciserade insikten nästan övervunnen.

HERBERT TINGSTEN